

Základy filozofie

ontologie

Tomáš Ondráček

ondracek.t@mail.muni.cz

Faculty of Economics and Administration, Masaryk University

OTÁZKY

Co je?

- Jaké věci jsou?
 - Jsou peníze?
 - Je stát? Podniky? Zaměstnanci? Trh?
- Jak věci jsou?
 - Jak jsou peníze?
 - Jak je stát? Podniky? Zaměstnanci? Trh?
- Jak jsou věci, které nejsou?
 - Jak jsou budoucí výnosy?
- ...

příklad

Parmenidés *DK 28 B2*

(fysis.cz, 2013)

Povím ti o těchto [cestách], podrž si to vyprávění, až je uslyšíš,
jaké cesty poznání jsou jedině myslitelné:
První, že je, a že nemůže nebýt,
to je dráha přesvědčení, neb ono provází pravdu.
Druhá, že není, a že je nutné, aby nebylo,
o této cestě ti říkám, že je zcela nepoznatelná;
neboť bys ani nepoznal, co není, není to totiž možné,
ani by [o tom] nic neřekl.

bytí jako bytí

τὸ ὄν ἢ τὸ ὄν
ens qua ens

bytí a jazyk

1 The world is everything that is the case. 5.6 The limits of my language mean the limits of my world.

(Wittgenstein, 1922: 1;5.6)

je

Co je „je“?

je

- Podnik je.
- Podnik je výtěžný.
- Podnik je nepřátelský.
- Podnik je podnik.

jedno a mnoho

monismus
pluralismus

přehled

pralátka, ἀρχή, principium

- THALÉS

- ὕδωρ, aqua

- ANAXIMANDROS

- ἄπειρον, apeiron

- ANAXIMÉNES

- ἀήρ, aër

- EMPEDOKLÉS

- „Navíc jako první řekl, že prvky [στοιχεία], o nichž hovoříme jako o prvcích v podobě látky, jsou čtyři.“

DK 31 A37

(Kirk, Raven, & Schofield, 2004)

- ANAXAGORÁS

- ATOMISTÉ

- Leukipos

- Démokritos

Jak je?

- Svět je.
 - Svět je a má strukturu.
 - Svět je a nemá strukturu.
- Svět není.

- Věci, které jsou, jsou nutně těmito věcmi?
- Organizační struktura podniku, kterou jsme určili, je nutně organizační strukturou podniku?

UNIVERZÁLIE

jednotliviny a obecniny

jednotliviny

- Věci smyslového světa.
- Konkrétní, jedinečné, časoprostorově lokalizovatelné.
- Jsou proměnlivé.
- Označujeme je vlastními jmény.

univerzálie

- Z latinského *universale* = „obecné“(obecniny).
- Něco, co je společné více věcem.

- Univerzálie jsou:
 - exemplifikovány jednotlivinami,
 - opakovatelné,
 - abstraktní,
 - bez kauzálního potenciálu,
 - bez časoprostorové lokalizace,
 - nehmotné,
 -
 -

- Červený, strom, dobro,...

Porfyriovy a Abélardovy otázky

1. Existují univerzálie jako samostatné věci nebo pouze v mysli?
2. Existují-li samostatně, jsou tělesné či netělesné?
3. Jsou oddělené od smyslových věcí nebo pouze v jednotlivinách?
4. Existuje univerzálie i tehdy, když již není žádná jednotlivina, již by bylo možné tuto univerzálii predikovat?

základní přístupy

- Podle odpovědi na první Porfyriovu otázku se rozlišují dva základní přístupy:
 - Univerzálie existují jen v mysli – *nominalismus*.
 - Univerzálie existují samostatně – *realismus*.

realismus a jeho varianty

krajní realismus

- Univerzálie existují samostatně, jsou netělesné a existují odděleně od jednotlivin.
- Univerzálie existují před věcmi (*universalia ante rem*).
- Univerzálie jako věčné, nezávislé a neměnné vzory pro jednotliviny.
- Platónova (naivní) teorie idejí.

umírněné varianty realismu

- Aristotelský realismus:
 - Univerzálie existují, ale nejsou oddělitelné od věcí (*universalia in re*).
 - Jednotliviny vznikají spojením látky a formy.

- Umírněný realismus Tomáše Akvinského a Alberta velikého:
 - *Universalia ante rem* – univerzálie jako myšlenky v Boží myslí.
 - *Universalia in re* – univerzálie jsou vtěleny ve věcech.
 - *Universalia post rem* – univerzálie získané lidskou myslí pomocí abstrakce.

nominalismus a jeho varianty

krajní nominalismus

- Obecniny neexistují.
- Existují jen jednotliviny, na jejichž základě vytváří člověk slova pro obecniny (*universalia post rem*).
- Arbitrární slova pro označení určité skupiny jednotlivin.
- Univerzálie je pouhý „závan hlasu“ (*flatus vocis*).

umírněné varianty nominalismu

- **Konceptualismus:**
 - Univerzálie je slovo, které má význam.
 - Univerzálie existují pouze v mysli.
 - Univerzálie vytváří rozum na základě abstrakce.

status uměleckého díla

problém

- Jaký ontologický status má firma?
- O čem se bavíme, když mluvíme firmě?
- Je možné zničit firmu?

type a token

token partitura, provedení, pobočka, zaměstnanec...

type univerzálie, idea, množina tokenů,...

Je možné zničit Devátou?

- Je možné zničit všechny *tokeny Deváté*.
- Je možné zničit *type Deváté*?

ROZDÍLY V BYTÍ

- abstraktní, konkrétní
- jsoucí, existující
- existující, subsistující ...

závazky

- ontologické
- existenční

OTÁZKA NA ZÁVĚR

Proč je spíše něco,
než nic?

SHRNUTÍ A ZÁVĚR

Co si odnést?

Abychom mohli něco zkoumat,
musíme vědět,
zda to je a jak to je.

důležité pojmy a koncepty I

POJMY

- monismus
- pluralismus
- pralátka
- obecniny, univerzálie
- jednotliviny
- nominalismus
- realismus

důležité pojmy a koncepty II

PROBLÉMY

- Co je „je“?
- Jak je?
- Co jsou ontologické závazky?

Zdroje

fysis.cz. (2013). Parmenidés. <http://www.fysis.cz/presokratoci/parmenides/28bcz.pdf>.

Kirk, G. S., Raven, J. E., & Schofield, M. (2004). Předsókratovští filosofové: kritické dějiny s vybranými texty. OIKOYMENH.

Wittgenstein, L. (1922). Tractatus logico-philosophicus.

Tato prezentace vznikla za podpory
Fondu rozvoje Masarykovy univerzity
Projekt: MUNI/FR/1266/2017
Inovace výuky filozofie a etiky pro studenty ESF

M A S A R Y K O V A
U N I V E R Z I T A